

Ko je poraz hkrati milijonska zmaga (2)

Drugi del zgodbe o zapiranju Tovarne sladkorja Ormož. O 81 milijonih evrov evropskega denarja (38 milijonov je šlo tujcem, lastnikom tovarne, 43 milijonov pa slovenskim kmetom), o katerih verjetno nikoli ne bo povsem jasno, kje vse so pristali

BOJAN BAUMAN

Leta 2005, ko je Slovenija zaključila prvo leto kot članica evropske družine, se je že znašla pred veliko dilemo in velikimi pritiski zaradi skupne kmetijske politike EU, ki je pri proizvodnji sladkorne pese poznala kvote. Povedano poenostavljeno - omejevali so proizvodnjo sladkorja, ki je bila takrat v Evropi za okoli pet milijonov ton večja kot njegova poraba. Tovarna sladkorja Ormož (TSO) je bila takrat že v 63-odstotni lasti Nizozemcev in 25-odstotni lasti Italijanov. Drugi lastniki so bili nekatere kmetijske zadruga in v manjšem delu mali delničarji, ki so svoje certifikate vložili v TSO, med njimi nekaj zaposlenih. "Dilema je bila, ali naj proizvodnjo sladkorja, ki je postajala vse manj konkurenčna, ohranimo ali pa naj se ji odpovemo. V prvem primeru bi morali v treh letih v poseben evropski sklad plačati 22,5 milijona evrov. Tega denarja mi nismo bili sposobni zagotoviti. Pri teh izračunih smo upoštevali predpostavke evropske komisije, da bo intervencijska cena sladkorja leta 2010 s 631 evrov za tono leta 2006 padla na 404 evre," pojasnjuje Jurij Dogša, likvidacijski upravitelj TSO.

To se ni zgodilo. Po letu 2010 so se zaradi dveh slabih let v največjih svetovnih proizvajalkah sladkorja svetovne zaloge tako znižale, da so tamkajšnje cene prerasle evropske. Ta trend se je v zadnjem letu spet močno obrnil - svetovne cene so padle, evropske pa so na nivoju ob začetku reforme. Slovenija je po letu 2006 pristala v nezavidljivi družbi držav, ki nimajo lastne proizvodnje sladkorja.

V združenju so bili vsi kmetje

Dogša obtožbe Terezije Štefančič, ki smo jih predstavili v včerajšnjem Večer, vse po vrsti zanika. Uvodoma tisto, da so odločitev o zapiranju tovarne sprejeli v dogovoru z nereprezentativnim društvom, ki naj ne bi zagovarjalo interesov kmetov. "Odločitev o zaprtju so sprejeli lastniki, kar so proizvajalci sladkorne pese pred-

stavili v skladu s sprejetimi programi iz tovrstne evropske uredbe," trdi Dogša, ki še hrani zapisnike dveh tovrstnih posvetovanj. Sestanka so imeli s člani Združenja predelovalcev sladkorne pese: "Vsi so bili v združenju - razen enega kmeta, ki je tako obliko združenja izrecno zavrnil. Žal so nekateri prisotni po sedmih letih pozabili, da so bili na teh posvetovanjih in kaj so tam sklenili."

Člani združenja so bili nasledniki nekdanje specializirane zadruga za proizvodnjo sladkorne pese, ki so v procesu privatizacije po osamosvojitvi dobili v last 45 odstotkov delnic tovarne. "Predstavniki Združenja so se na teh posvetovanjih strinjali s popolno razgradnjo tovarne in so tudi predlagali, da se zadrži čim več objektov, ki bi lahko služili za neko drugo proizvodnjo," nadaljuje Dogša. Kmetje so si takrat zase izposlovali 10 odstotkov od 38,67 milijona vredne pomoči iz evropskega sklada, ki jim je šla v zameno za opustitev kvote iz sladkorne pese v sezoni 2007/2008. Ob tem so za odškodnine, ki jih letos kmetje po tem programu dobijo zadnjič, izposlovali 43 milijonov evrov.

Dodatno leto

"Denarna nadomestila so bila izdatnejša tudi po naši zaslugi," zagotavlja Dogša. V tovarni sladkorja so se pred dokončno odločitvijo o opustitvi proizvodnje odločili, da bodo kmetje sladkorno peso pridelali še eno leto - zadnjič torej v letu 2006. "Lastnike nam je uspelo prepričati, da bi kmetje leta 2006 lahko posejali veliko več površin. Evropska odškodnina je bila v odredbi vezana na hektar zasejane sladkorne pese v zadnjem letu pridelave," zatrjuje Dogša. Leta 2005 je bilo po državi zasejanih 5200 hektarjev, leto zatem, ko so jo gojili zadnjič, pa 6700 hektarjev. Tisti kmetje so zato vse do danes dobivali višje odškodnine v zameno za to, da pridelka nimajo. "Ker smo sladkorno peso v Ormožu predelovali še leto dni, smo morali v poseben evropski sklad plačati prvi obrok od predvidenih 22,5 milijona, torej 6,5 milijona evrov," pravi Dogša.

Ker je bila odškodnina zanje

fiksna (odobrena proizvodnja je bila 52.973 ton sladkorja), tovarna zaradi tega ni imela posebne koristi. Za vsako tono so jim priznali 730 evrov, torej skupaj 38 milijonov evrov odškodnine. Od tega je v finančnem načrtu porabe po vseh preračunanih stroških res ostalo nerazporejenih 8,7 milijona evrov. To je tisti denar, o katerem Štefančičeva sumi, da bi lahko bil potencialni vir za podkupnine. Jurij Dogša ima svojo razlago: "Ta denar pripada delničarjem. Del smo ga že razdelili, dobili so ga tudi Štefančičevi, del pa je še vedno vezan na NKBM v obliki depozita kot bančna garancija in bo ob sprostitvi tudi razdeljen med delničarje."

Evropska miselnost: bolje podreti kot graditi

Še nekaj podatkov o tem, da je bila razgradnja proizvodnje tovarne sladkorja bolj donosen posel kot sama proizvodnja. Opremo za proizvodnjo sladkorja so Ormožani prodali hrvaškemu podjetju Viro v Virovitici in pri tem zaslužili 4,5 milijona evrov. To je bilo mogoče kljub temu, da so si predtem v finančnem programu, ki ga je financirala Evropa, že zaračunali stroške odstranitve proizvodnih zmogljivosti in odpisali neamortizirane stroje in objekte - za to so v odškodnini prejeli 9,5 milijona evrov. Pakirnico sladkorja so dve leti kasneje prodali avstrijskemu podjetju Pfeifer & Langen za okoli 6,6 milijona evrov. Za 400.000 evrov jim je uspelo Slovenskim železnicam prodati tir, ki vodi do železniške postaje Ormož, preostali objekti nekdanje tovarne sladkorja in zemljišče v vrednosti 5,2 milijona evrov pa so še zmeraj naprodaj. Aktualni so postali spomladi letos, potem ko je EU za leto 2017 razglasila ukinitve kvot za sladkor - takrat bo tudi Slovenija lahko zopet obnovila takšno proizvodnjo. Združenje proizvajalcev sladkorja, ki še deluje, je že napovedalo korake v to smer.

Nazaj - v leto 2007

Proizvodno opremo tovarne sladkorja so leta 2007 odstranjevali bivši tovarniški delavci, ki jih je vodstvo zaposlilo in plačevalo prek mariborskega podjetja Poslovne integracije. Pri tem si je Dogša prislužil zamero in kriminalistično preiskavo, saj je bil do leta 2009 direktor, zatem pa likvidacijski upravitelj tovarne. Delo za razgradnjo tovarne, ki jo je vodil, je naročal podjetju, v katerem je bil solastnik. "Nasprotja interesov smo se takrat za-

vedali vsi, tudi naš nadzorni svet, ki je odobril tako obliko povezanosti. Vzpostavljenih je bilo veliko notranjih nadzornih mehanizmov za preprečitev morebitnih zlorab - mesečni, kvartalni in letni. Poslovanje so preverili še v Agenciji za kmetijske trge in razvoj podeželja. Ko so se pojavile anonimne obtožbe, smo se sami odločili za izredno revizijo. Nikoli niso ugotovili nobenih zlorab," zagotavlja Dogša.

Delavci tovarne sladkorja so takrat že prejeli odpravnine, zato bi jih v tovarni lahko na novo zaposlili samo ob velikih dajatvah državi. "Edina možnost, da izpolnimo obljubo, da bodo naši delavci delali še pri razgradnji tovarne, je bilo njihovo angažiranje prek novoustanovljenega podjetja, katerega lastniki smo bili prek podjetja Nukleus Limited vodstveni delavci tovarne v Ormožu," pojasni Dogša. Lastnik Poslovnih integracij je bilo podjetje Nukleus Limited, v katerem je bil Dogša prav tako solastnik. "To podjetje smo ustanovili, ker smo nameravali razgraditi še kakšno podobno tovarno. Okoli 80 so jih takrat po Evropi zapirali. A smo bili s slovenskimi cenami za plačilo delavcev nekonkurenčni, pa tudi delavci niso kazali pretiranega navdušenja za delo v drugih državah. Edini posel, ki je šel za Poslovne integracije prek Nukleusa, je izplačilo dividend, ustvarjenih pri poslovanju Poslovnih integracij. Londonsko podjetje smo potem opustili, kupil ga je mariborski odvetnik Igor Marinšek."

Popolna - delna razgradnja

Na podlagi evropske odredbe je vod-

stvo tovarne februarja 2006 prijavilo popolno razgradnjo, za kar jim je pripadla celotna odškodnina. Če bi se odločili za delno razgradnjo, bi lahko del proizvodnje ohranili, a bi iz sklada dobili le 75 odstotkov celotne vsote. "V odredbi ni natančno zapisano, katerih objektov ni treba odstraniti. Govori le o tehnološki opremi in proizvodnih napravah. Nikjer denimo ne piše, da bi bilo treba podreti naše silose," zagotavlja Dogša. Dva silosa na dvorišču tovarne stojita še danes. Manjši je bil ob začetku razgradnje v lasti države (sklad blagovnih rezerv). Za drugega, večjega, pa najprej tudi v sami tovarni niso bili enotni, kaj storiti. Zato so predvideli obe možnosti - da ostane ali da ga podrejo. Dve leti potem je vodstvo tovarne na kmetijsko ministrstvo poslalo prošnjo, da silosa ostane. Avgusta 2008 jim je ministrstvo prošnjo odobrilo. "To je bilo skladno z evropsko uredbo, ki je bila osnova za izplačilo odškodnine. Tam odstranitve silosov niso niti omenili. Zapisano je, da je pri celotni razgradnji treba razgraditi vse, kar je bilo povezano s proizvodno linijo predelave sladkorja, izogluchoze in inulinskega sirupa. Tega smo se strogo držali," je odločen Dogša.

Vendar nekaj spornega

Da zgodba o razgradnji tovarne poslovno še ni zaključena, sta septembra 2010 poskrbeli kmetijski inšpektorici. To je bilo v času, ko je bil minister za kmetijstvo Dejan Židan, njegov vodja kabine ta pa je bil še en član družine Štefančič - Boštjan. Tokrat so bile ugotovitve drugačne: rušenje objektov ni bilo v

skladu z načrtovanimi aktivnostmi. Po njenem prepričanju silosa nista bila najbolj sporna objekta. Inšpektorici sta menili, da bi bilo treba porušiti glavni objekt proizvodnje sladkorja (halo za ekstrakcijo, kristalizacijo, kotlovnico, strojnico in sušilnico pesnih rezancev), zatem skladišče za pelete in stometrski dimnik. Ob razgradnji ga sicer niso porušili, ker so predvideli druge vrste proizvodnje, ki pa ni bila nikoli ureničena.

Na podlagi teh ugotovitev je Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja, prek katere je evropski denar pritekal v blagajno lastnikov tovarne, zadržala zadnji denarni obrok evropske pomoči tovarni sladkorja, v vrednosti 10,6 milijona evrov. "Ugotovitve inšpekcije so bile za nas presenetljive, saj so bile v nasprotju z vsemi do tedaj veljavnimi dokumenti. O odločbi agencije smo obvestili lastnike, ki so bili tudi presenečeni. Po premisleku smo se odločili, da vendarle porušimo sporne objekte. Na ministrstvu za kmetijstvo smo vložili še eno zahtevo za spremembo načrta prestrukturiranja tovarne. Ministrstvo smo soočili tudi z morebitnimi posledicami, če bi se te zahteve pokazale kot neosnovane. Minister dokumenta ni podpisal, sodišče pa je kljub temu preprečilo unovčitev bančne garancije v višini 10,6 milijona evrov, ki so še danes ostali na našem računu, vendar so do odločitve sodišča blokirani," pušča zgodbo o delitvi ogromne vsote denarja, ki je prišla kot nagrada za opustitev profitabilne proizvodnje, odprto Jurij Dogša.

EU je za leto 2017 razglasila ukinitve kvot za sladkor in tudi Slovenija bo lahko zopet obnovila takšno proizvodnjo. Združenje proizvajalcev sladkorja, ki še deluje, je že napovedalo korake v to smer. Za to naj bi imeli investitorja. (Sašo Bizjak)